

Сучасний тренер у педагогічній системі

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського (м. Вінниця)

Постановка проблеми. Однією з найважливіших умов оновлення та становлення сучасного суспільства є підвищення якості підготовки викладачів та тренерів, яка включає в себе глибоку професійну компетентність, високу загальну культуру та суспільну активність. Саме це і передбачає загальна стратегія сучасної педагогічної освіти. Важлива роль, яка відводиться тренеру в суспільстві, визначається і тим, що життєві установки, ціннісні орієнтації реалізуються у нього в двох основних напрямках: по-перше, як особистісно-значимі для себе, по-друге, як необхідні для плідної педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний рівень розвитку масового спорту висуває все більш зростаючі вимоги до особистості керівника дитячого спортивного колективу, його майстерності. Проблема педагогічної майстерності тренера – одна з центральних в теорії і практиці педагогіки спорту. Відповідно до вимог педагогіка розглядає педагогічну майстерність тренера як соціально-педагогічне явище.

Проблема педагогічної майстерності тренера дитячого спортивного колективу до цього часу мало розроблена. Лише окремі аспекти діяльності дитячого тренера в останні роки були предметом спеціальних досліджень.

Однак тільки зрозумівши психологічну структуру педагогічної діяльності тренера та процеси формування його особистості, можна створити науково обґрунтовану теорію його майстерності.

Особливо важливе рішення цієї проблеми для тренерів на початку їхньої діяльності, коли формується ставлення до обраної спеціальності, усвідомлюється її соціальна сутність.

Мета дослідження – вивчення особистості тренера у сучасній педагогічній системі за даними літературних джерел.

Виклад основного матеріалу дослідження. У практиці роботи тренерів виявляється ряд об'єктивних та суб'єктивних недоліків. Абсолютна більшість суспільних тренерів починають працювати без спеціальної підготовки, а зміст занять на короткочасних курсах та семінарах визначається тільки потребами практичної діяльності. Відсутність чіткої методики професіонального навчання та самоосвіти суспільних тренерів, недолік навчальних та методичних підручників, низька кваліфікація методистів також знижують ефективність роботи вихователів дитячих спортивних колективів. Усе це робить актуальними завдання теоретичного і практичного обґрунтування проблем педагогічної майстерності тренерів.

Педагогічна майстерність тренера – це комплекс умінь, необхідних для продуктивного вирішення педагогічних завдань. Педагогічне уміння – це спосіб дій, які ґрунтуються на сукупності знань, навиків, задатків та здібностей і свідомо реалізуються тренером у педагогічній ситуації [2].

Майстерність тренера має складний характер, обумовлений необхідністю рішення нескінченного ряду логічних взаємопов'язаних педагогічних завдань. Педагогічне завдання передбачає осмислення тренером кінцевої мети своєї діяльності та способів вирішення у процесі навчальної та позанавчальної діяльності співвідносних між собою стратегічних, тактичних і оперативних завдань. У способі вирішення завдання повинні відобразитись усі компоненти діяльності тренера.

Проблема діяльності є центральною. На різних рівнях майстерності тренера провідними стають різні компоненти структури його діяльності. Тому дуже важливо з'ясувати, які складнощі переживають тренери на різних етапах своєї роботи та намітити шляхи їх подолання, порівнюючи діяльність початкуючих та досвідчених тренерів.

Важливим складником майстерності тренера є його майстерність у формуванні особистості юного спортсмена. Процес формування особистості можна уявити як функціонування складної динамічної системи, взаємодія елементів якої обумовлена провідною роллю та авторитетом тренера, впливом зовнішнього середовища, станом підлітка. Тому майстерність тренера у цьому процесі потрібно розглядати як цілеспрямовану систему якостей особистості, регуляції відносин, обумовлених основними формами життєдіяльності підлітка, виявлення змін у становленні його особистості та визначення оптимальних засобів впливу на неї [4].

Однією з умов підвищення педагогічної майстерності є органічна єдність теоретичної, методичної та практичної діяльності тренера. Це передбачає глибоке і всебічне оволодіння теорією та методикою фізичного виховання, психолого-педагогічними знаннями, закріплення теоретичних знань у конкретному виді спорту та вироблення на їх основі практичних умінь, апробацію і перевірку знань і вмінь у самостійній педагогічній роботі, вироблення установки на подальше вдосконалення своєї майстерності шляхом самоосвіти. Випадання будь-якої з цих ланок веде до зниження ефективності діяльності тренера.

Майстерність у вихованні та навчанні юних спортсменів передбачає високу ступінь розвитку педагогічних знань, умінь та навиків. Якщо який-небудь компонент у структурі педагогічної діяльності тренера розвинений недостатньо, педагогічні впливи виявляються малоефективними.

Рівні майстерності тренерів орієнтують їх на поступове розширення і поглиблення діапазону спортивних та педагогічних умінь. Тому тренеру необхідно добиватися детальної обробки кожного уміння у всіх ланках навчання та виховання юних спортсменів, визначення ефективних критеріїв вирішення завдань, співвідношення власних умінь з еталонними, оволодіння функціональними знаннями, закріплення знань та вироблення умінь оперувати ними у практичній діяльності.

Організація педагогічного впливу ставить високі вимоги до творчості тренера. Тренери, як правило, достатньо глибоко розбираються в особливостях об'єкта впливу, але недостатньо осмислюють особливості власної творчої природи (зовнішність, міміку, експресію, виразні можливості та ін.), тобто не завжди спроможні продуктивно розпорядитися своїм психофізіологічним апаратом [1].

Однією із специфічних творчих проблем у діяльності тренера є ділення навчально-тренувального процесу на етапи, які утворюють динамічну систему, яка регулюється постійно виникаючими педагогічними завданнями, що потребує від тренера уміння оперативно орієнтуватися в обставинах які змінюються, аналізувати, приймати те або інше рішення.

Тренер зможе виконувати свої функції у педагогічній системі, тільки володіючи професійними знаннями, вміннями та навичками, а також визначеними якостями особистості.

Так, успішне керівництво навчально-виховним процесом залежить від ряду психологічних умов, найбільш важливими з яких ми вважаємо: ясність і чіткість мети формування особистості спортсмена, планування формування особистості в спортивному колективі, вивчення результатів процесу формування особистості спортсмена, психолого-педагогічну підготовленість, якості особистості й авторитет тренера [3].

Ясність мети навчально-виховної роботи допомагає визначити й успішно застосовувати необхідні для здійснення засоби і методи. З'ясувавши вимоги до формування особистості спортсмена, тренер зможе більш цілеспрямовано здійснювати розвиток його особистості в процесі навчально-тренувальних занять. Тренеру необхідно чітко визначати завдання теоретичної і практичної підготовки спортсменів, співвідношення загального і спеціального у формуванні їх особистості.

Однією з головних умов успіху керівництва навчально-виховним процесом є його планування, що забезпечує внутрішній взаємозв'язок всіх сторін цього процесу, підпорядкування його змісту, і засобів досягненню головної мети – формування особистості спортсмена.

Керівництво навчально-виховним процесом неможливе без вивчення його результатів, знання особливостей формування особистості спортсмена, аналізу умов навчання, виховання, практики, визначення можливостей і перспектив вироблення морально-вольових і фізичних якостей спортсмена.

Таким чином, керівництво навчально-виховним процесом ставить певні вимоги до особистості самого тренера. Так, психолого-педагогічна підготовленість дозволяє йому точніше визначати мету і засоби навчальної і виховної роботи, враховувати особливості індивідуальної і колективної психології спортсменів, швидше знаходити до них правильний підхід, з урахуванням їх особистісних якостей, уміло будувати взаємини, впливати на настрій і загальне ставлення до спорту в цілому [5].

Висновок. Теоретичний аналіз літературних джерел показав, що вивчення педагогічної майстерності тренера є сьогодні актуальною темою для багатьох досліджень. Крім високого рівня знань у галузі біологічних і психологічних процесів, тренеру необхідний цілий комплекс педагогічних та спеціальних здібностей.

Література

1. Волков Л. В. Теория и методика детского и юношеского спорта.– К.: Олимп. лит., 2002.– С. 29–37.
2. Деркач А. А., Исаев А. А. Творчество тренера.– М.: ФиС, 1982.– 239 с.
3. Деркач А. А., Исаев А. А. Педагогическое мастерство тренера.– М.: ФиС, 1981.
4. Дикун А. И. Структура педагогического мастерства // Теория и практика физ. культуры.– 1994.– № 12.

5. Якимов А. М. Основы тренерского мастерства: Учеб.-метод. пособ.– М.: Терра-Спорт, 2003.– 176 с.

Анотації

У статті подано результати дослідження за даними літературних джерел, які вивчають особистість тренера, його педагогічну майстерність у сучасній системі та роль тренера у формуванні особистості юного спортсмена.

Ключові слова: тренер, майстерність, педагогічна діяльність, особистість.

В статье представлены результаты исследования по данным литературных источников, которые изучают личность тренера, его педагогическое мастерство в современной системе и роль тренера в формировании личности юного спортсмена.

Ключевые слова: тренер, мастерство, педагогическая деятельность, личность.

In the article results are presented researches from data of literary sources, which study personality of trainer, his pedagogical trade in the modern system ma role of trainer in forming of personality of young sportsman.

Key words: trainer, trade, pedagogical activity, personality.